Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 1 0 2 5 2 1 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Sobota, 28. avgust 2010 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.
Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 35; vsaka naloga je vredna 17,5 točke.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenjevalec ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

I	II	III	IV

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pred vsak odgovor napišite številko vprašanja, na katero odgovarjate. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 2 prazni.

© RIC 2010

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia
Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

Prazna stran

OBRNITE LIST.

I. DRUŽBENA MOČ IN OBLAST

Vir A

Silovito naraščanje prebivalstva, pa tudi razvoj novih komunikacijskih sredstev in navsezadnje nujnost državne racionalizacije in večje učinkovitosti, ki jo je spodbudila industrializacija, vse to je zahtevalo novo državo s centraliziranim in hierarhičnim vodstvenim in upravnim aparatom, ki bi svoj monopol oblasti uveljavil po enotnih pravnih normah vse do zadnjega kotička dežele in družbe.

(Shulze, H. (2003): Država in nacija v evropski zgodovini, Založba /*cf, Ljubljana, str. 155)

Vir B

V razvitem delu sveta, ki že dlje časa velja za relativno stabilno svetovno demokratično jedro, konvencionalna politična udeležba upada. Novejše primerjave med državami in kulturami v svetovnem merilu pa kažejo na nepričakovan vzorec večje nekonvencionalne politične udeležbe oziroma podpore taki udeležbi v najbogatejših in demokratično običajno najvišje ocenjenih državah. Bolj protestirajo ljudje, ki (v svetovnem merilu) živijo bolje in v bolj demokratičnih okoljih.

(Povzeto po: Fink-Hafner, D., in Kropivnik, S. (2006): Politična udeležba v postocializmu: med deformirano modernostjo, novo modernizacijo in postmodernostjo, Družboslovne razprave, letnik XXII, št. 51, Ljubljana, str. 55, 56)

Vprašanja:

1. Na kateri tip legitimne oblasti po Webru nakazuje vir A? Kako lahko še imenujemo državo, za katero je ta tip značilen?

   (2 točki)

2. Kateri so po Webru lahko viri legitimnosti oblasti?

   (3 točke)

3. Opredelite moderno državo v širšem in ožjem pomenu besede. Pomagajte si z virom A.

   (4 točke)

4. Kratko pojasnite, kako se je z modernizacijo povečal pomen države.

   (2 točki)

5. Vir B omenja konvencionalno in nekonvencionalno politično udeležbo. Navedite tri oblike konvencionalne politične udeležbe in dve obliki nekonvencionalne.

   (2,5 točke)

6. Navedite in razložite dva vzroka za dogajanje, opisano v viru B.

   (4 točke)

II. DRUŽINA

Vir A

Tudi v sami družini prihaja do korenitih sprememb pri delitvi vlog. Odnosi med zakonci, pa tudi med starši in otroki, dobivajo vse bolj demokratične, "partnerske" lastnosti. Zakon je pogosto nestabilen, saj temelji na čustvih, ki so spremenljiva, kar predstavlja šibko točko v celotnem družinskem sistemu. Kadar sta oba zakonca zaposlena, je tudi delitev dela znotraj družine drugačna – razlika med "ženskimi" in "moškimi" deli je vse bolj zabrisana.

(Flere, S., et. al. (1992): Uvod v sociologijo, Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, str. 91)

Vir B

Raziskovalki Judith Wallerstein in Joan Kelly sta proučevali otroke šestdesetih ločenih staršev v kalifornijskem okraju Martin (Wallerstein and Kelly, 1980). Vzpostavili sta stik s temi otroki v času takoj po ločitvi staršev pred sodiščem, leto in pol po njej in pet let po tem. Ugotovili sta, da so skoraj vsi od 131 otrok ob ločitvi doživeli intenzivne čustvene motnje. Otroci v predšolski dobi so bili zbegani in prestrašeni. Za ločitev staršev so obtoževali tudi sebe. Starejši otroci so bili sposobni bolje razumeti motive staršev za ločitev, bili pa so pogosto zaskrbljeni glede tega, kakšne posledice bo to imelo za njihovo prihodnost, in so izražali močne občutke gneva.

(Giddens, A., (1993): Sociology. Second edition, Polity Press, Blackwell Publishers, Oxford, str. 408)

Vprašanja:

1. Vir A govori o delitvi dela in vlog v družini. Kako imenujemo vrsto delitve dela v družini, v kateri postane razlika med "ženskimi" in "moškimi" deli vse bolj zabrisana?

   (1 točka)

2. Navedite dva procesa, ki sta spodbujala prehod k taki delitvi dela in vlog v družini. Lahko si pomagate z virom A.

   (2 točki)

3. Navedite tri značilnosti družine kot primarne družbene skupine.

   (3 točke)

4. Navedite in kratko razložite tri značilnosti družine kot dejavnika socializacije v sodobnih družbah.

   (4,5 točke)

5. Skupina strokovnjakov pri OZN je ob mednarodnem letu družine leta 1994 sprejela minimalno skupno oznako za družino. Navedite, kako so opredelili družino in kaj so s tako opredelitvijo poskušali poudariti.

   (3 točke)

6. Družine v sodobnih zahodnih družbah v odnosu do otroka opravljajo več temeljnih funkcij. Navedite in kratko razložite dve.

   (2 točki)

7. Dezorganizacija družine je lahko tudi posledica razveze zakonske zveze. Ta ima za otroke lahko posebno hude posledice (glejte vir B). Kako je mogoče zmanjšati negativne posledice razveze za otroke? Kratko predstavite en primer.

   (2 točki)

III. DRUŽBENE SPREMEMBE

Vir A

K rasti velikosti družb sodi rast strukture. Primitivne nomadske horde nimajo vzpostavljene raznovrstnosti delov. Z njihovo rastjo v plemena običajno pridejo neke razlike: v moči in tudi v poklicih njihovih članov.

(Spencer, H. (2005): The Organic Analogy Reconsidered. V: Sica, A. (ur.): Social Thought: From the Enlightenment to the Present, Pearson Education, Boston, str. 215)

Vir B

Zgodovina sleherne dosedanje družbe je zgodovina razrednih bojev.
Svobodni in suženj, patricij in plebejec, baron in tlačan, cehovski mojster in pomočnik, skratka zatiralec in zatirani sta bila v nenehnem nasprotju med seboj, bojevala sta nepretrgan boj, zdaj prikrit, zdaj odkrit, boj, ki se je vsakokrat končal z revolucionarno preosnovo vse družbe ali pa s skupnim propadom bojujočih se razredov.

(Marx, K., in Engels, F. (1971): Izbrana dela, 2. zvezek, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 588–589)

Vir C

Konflikt med interesnimi skupinami […] vodi k spremembam v zadevni strukturi družbenih odnosov prek sprememb gospostvenih odnosov. Vrsta, hitrost in globina tega razvoja so odvisne od empirično spremenljivih razmer.

(Dahrendorf, R. (1995): K teoriji družbenega konflikta. V: Adam, F. (ur.): Kompendij socioloških teorij, ŠOU, Ljubljana, str. 175)

Vprašanja:

1. Opredelite pojem družbene spremembe?
(2 točki)

2. Kako imenujemo razlago družbenih sprememb, ki jo zagovarja avtor vira A?
(1 točka)

3. Kaj je za to vrsto razlag temeljno gibalo spreminjanja družb?
(1 točka)

4. V kateri smeri potekajo spremembe v okviru Spencerjeve teorije in za kakšno vrsto evolucije gre v njegovi klasični teoriji? Pomagajte si z virom A.
(3 točke)

5. Kakšne vrste konflikt je v Marxovem historičnem materializmu osrednji dejavnik družbenih sprememb? Pomagajte si z virom B.
(1 točka)

6. V okviru Marxove teorije pojasnite odnos človeka do okolja ter razvoj in protislovja, ki iz tega izhajajo.
(4 točke)

7. Zakaj so kritiki očitali Marxu ekonomski determinizem?
(1 točka)

8. V čem se Dahrendofova teorija razlikuje od Marxove v pojmovanju konflikta in sprememb? Pomagajte si z virom C.
(4,5 točke)

IV. KULTURA

Vir A

Čeprav sodi Kralj Lear skupaj s Hamletom, Othellom in Macbethom v sam vrh Shekespearovega opusa in njegovega ustvarjalnega obdobja, je ta igra v veliki tragiški četverici, kot so jo imenovali shakespearologi že kmalu na začetku 20. stoletja, vendar nekakšen *enfant terrible …* Nekaj zanimivih dejstev razkrijeta že datum in kraj prve uprizoritve, izvedena je bila namreč 26. decembra 1606 na dvoru…

(Dominkuš, D. (2008): Potovanje na konec kaosa. V: William Shakespeare, Kralj Lear, Gledališki list, Drama, Ljubljana, str. 6)

Vir B

Če skačeš po odrskih deskah, če godeš na gosli v filharmoniji, če nanašaš oljnate barve na platno ali kaj podobno vzvišenega, se ukvarjaš z umetnostjo. Vse ustvarjanje, ki nastaja zunaj tega posvečenega območja, kultura, ki jo posredujejo množični mediji 20. stoletja, pa je zgolj bežno ustvarjanje, lahko sicer čisto simpatično in včasih celo politično angažirano, a vseeno zaradi estetske manjvrednosti zapisano pozabi. Stari Grki bi rekli – prve navdihujejo muze, drugi delajo za denar.

(Tomc, G. (2009): Kulturna mašina, Delo, 17. 1. 2009, str. 26)

Vir C

Čefurji se na Fužinama niso preveč asimilirali. Ne jebejo oni to asimilacijo sploh. Toliko je enih čefurjev tukaj, ki sploh ne znajo slovensko. Znajo reč »nasvidenje« pa »živijo« pa »malo točeno« pa »ene cigarete« pa »prosam« pa »hvala« pa »trgovina« pa še tri besede pa nič drugega. Enega slovenskega stavka ne znajo sestavit. Ni blizu. Evo, recimo Pešić iz Adijevega bloka. On je v Sloveniji že trideset let, a edini stavek, ki ga zna povedat v slovenščini, je: »Ne hodi čez progo, je smrtno nevarno.«
… Slovenci ful pizdijo, če kdo ne zna slovensko govorit, ampak ne vem, kaj bi jim pomagalo, če bi vsi Pešići znali slovensko.

(Vojnović, D. (2008): Čefurji raus!, Študentska založba, Ljubljana, str. 136)

Vprašanja:

1. V katerem pomenu je razumljena kultura, ki se povezuje z gledališčem in literaturo? Pomagajte si z virom A.
(1 točka)

2. Pojem kulture je lahko razumljen še na druge načine. Navedite in kratko predstavite še dva od njih.
(4 točke)

3. Navedite dve vrsti kulture, ki sta opisani v viru B.
(2 točki)

4. Kratko predstavite značilnosti ene od obeh vrst kulture iz vira B.
(3 točke)

5. Katere so pozitivne lastnosti množične kulture? Navedite tri in eno kratko predstavite.
(2,5 točke)

6. Utemeljite pomembnost jezika v kulturi. V odgovor vključite dva argumenta.
(3 točke)

7. V sodobnih družbah in kulturah se v jezikovni rabi pogosto oblikujejo številne jezikovne različice. Pojasnite dve okoliščini (dejavnika) njihovega oblikovanja. Pomagajte si z virom C.
(2 točki)

Prazna stran